

Verklaring inzake de Beleggingsbeginselen Pensioenfonds TNO

datum 1-1-2009

1. Inleiding

Deze “verklaring inzake de beleggingsbeginselen” (verklaring) beschrijft de uitgangspunten van het beleggingsbeleid van de stichting pensioenfonds TNO (“het fonds”). De uitgangspunten worden door het bestuur vastgesteld.

De basis voor dit document is de Pensioenwet (PW) die vanwege de implementatie van de Europese pensioenrichtlijn in de Nederlandse Wet per 8 februari 2006 is gewijzigd. In de PW wordt bepaald dat de bezittingen, tezamen met de te verwachten inkomsten van een pensioenfonds, toereikend moeten zijn om de uit de statuten en reglementen voortvloeiende verplichtingen te kunnen dekken. Dit moet blijken uit een door het pensioenfonds op te stellen en te publiceren actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). Als bijlage bij de ABTN moeten pensioenfondsen een verklaring inzake de beleggingsbeginselen opstellen en actueel houden. Deze verklaring omvat ten minste onderwerpen als de strategische allocatie van activa in het licht van de aard en looptijd van de pensioenverplichtingen, de toegepaste wegingsmethoden voor beleggingsrisico's en de risicobeheersprocedures. Het fonds zal een afschrift van deze verklaring op een daartoe ontvangen verzoek aan een deelnemer, gewezen deelnemer, gepensioneerde, werkgever of andere belanghebbende ter beschikking stellen.

Het hoofddoel van het fonds is het behalen van een zo hoog mogelijk reëel lange-termijn rendement op het belegde vermogen ten behoeve van de participanten in het fonds zijnde de deelnemers, de gewezen deelnemers, gepensioneerden en hun pensioengerechtigde nagelaten betrekkingen. Het bestuur van het fonds bepaalt daarbij de balans tussen de mate van risicoaanvaarding en rendement, met inachtneming van de opbouw van het deelnemersbestand, de vereiste solvabiliteit, de wenselijkheid van stabiele premies en de maatschappelijke aanvaardbaarheid van beleggingen.

In het beleggingsbeleid staat een consistent uitgevoerd beleggingsproces centraal. Economische analyses en een geïntegreerd risico/rendements-beleid dienen als basis voor de formulering en uitvoering van de strategische- en jaarlijkse beleggingsplannen. Op deze wijze ontstaat aansluiting tussen het beleggingsbeleid enerzijds en de overige financiële instrumenten, waaronder premie- en indexatiebeleid, anderzijds.

Een goede spreiding over de verschillende beleggingscategorieën wordt nagestreefd teneinde optimaal te kunnen profiteren van de onderliggende correlaties. In principe wordt het vermogen uitbesteed aan externe vermogensbeheerders die op schrift vastgelegde instructies en richtlijnen krijgen.

In de verklaring is een driedeling gemaakt tussen doelstelling, organisatie en uitvoering van het beleggingsbeleid.

2. Doelstelling

2.1 Het fonds en haar deelnemers

Het fonds is een ondernemingspensioenfonds voor werknemers van TNO en andere aangesloten werkgevers. Op basis van een voorwaardelijke middelloonregeling bouwen werknemers een financiële aanspraak op ten behoeve van de gevolgen van overlijden, pensionering en arbeidsongeschiktheid.

2.2 Duurzaam pensioenstelsel

De rechten en de plichten van de bij het fonds aangesloten leden staan beschreven in de statuten en het pensioenreglement van het fonds. De betaalbaarheid van de pensioenaanspraken en de ambitie om te indexeren vereist een consistent lange-termijn beleggingsbeleid dat binnen het vastgestelde risicokader streeft naar een voldoende hoog rendement op de beleggingen.

De introductie van het nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK) legt de nadruk op de beheersbaarheid van de korte-termijn risico's.

2.3 Doelstelling beleggingsbeleid

Het fonds heeft als hoofddoelstelling om de beleggingen maximaal te laten renderen binnen de door het bestuur vastgestelde risicokader en met inachtneming van de opbouw van het deelnemersbestand, de vereiste solvabiliteit en de wenselijkheid van stabiele premies. Centraal binnen het beleggingsbeleid staat het voorzichtigheidsbeginsel inhoudende dat het beleggingsbeleid wordt afgestemd op de verplichtingenstructuur van het fonds.

2.4 Periodieke aanpassing verklaring

Nieuwe ontwikkelingen en voortschrijdend inzicht omtrent verschillende aspecten van het beleggingsbeleid kunnen aanleiding vormen deze verklaring aan te passen. Daarom zal het fonds deze verklaring tenminste eens in de drie jaren herzien en voorts onverwijld na iedere belangrijke wijziging van het beleggingsbeleid.

3. Organisatie

3.1 Beleggingsproces

In het beleggingsbeleid van het fonds staat een consistent uitgevoerd beleggingsproces centraal. Dit omvat het raamwerk dat voorziet in de voorbereiding, de uitvoering en het beheer van de beleggingen. De directie van het fonds ziet er op toe dat niet wordt afgeweken van de afgesproken regels.

3.2 Rol van Bestuur, Directie en Beleggingsadviescommissie inzake beleggingsproces

De taken en verantwoordelijkheden van de verschillende organen binnen het fonds inzake het beleggingsproces staan beschreven in het Beleidskader Beleggingen.

3.2.1 Het Bestuur

Het bestuur is samengesteld uit vier werkgeversleden, vier werknemersleden en twee gepensioneerden. Het bestuur is eindverantwoordelijke voor alle activiteiten, inclusief het beleggingsbeleid, van het pensioenfonds. Het bestuur stelt het beleid van het pensioenfonds vast. Het bestuur is verantwoordelijk voor het beleggen van de beschikbare gelden in overeenstemming met de beleggingsbeginselen zoals omschreven in deze verklaring inzake de beleggingsbeginselen.

3.2.2 De Directie

Het bestuur benoemt de directie/het dagelijkse bestuur van het pensioenfonds. De directie is belast met de dagelijkse leiding van het pensioenfonds, advisering aan het bestuur en de uitvoering van de beleids- en beheersbeslissingen van het bestuur. De directie legt verantwoording af over zijn handelen aan het bestuur.

3.2.3 De Beleggingsadviescommissie (de BAC)

Het pensioenfonds voert een actief en solide beleid in het vermogensbeheer. De BAC bestaat uit minimaal vijf en maximaal zeven leden, te weten maximaal vier leden uit het bestuur en drie externe deskundigen en heeft tot taak het bestuur te adviseren over de beleggingsaangelegenheden in brede zin. Dit betreft zowel advies over het algemene beleggingsbeleid als over meer specifieke zaken. Alle leden van de BAC worden benoemd door het bestuur.

3.3 Rapportage en verantwoording

Eens per kwartaal wordt door de directie aan het bestuur inzicht gegeven in de samenstelling van het vermogen, alsmede in het behaalde resultaat. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een onafhankelijke instelling die de performancemetingen verricht. De BAC wordt maandelijks geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot de beleggingen.

Jaarlijks leggen het bestuur en de directie in het jaarverslag, waarvan de jaarrekening onderdeel uitmaakt, verantwoording af over het gevoerde beleid en wordt inzage gegeven in de financiële positie van het fonds.

3.4 Risicobeheersing

Het fonds geeft op integrale wijze inhoud aan het financiële- en risicobeleid waarbij een duidelijke scheidslijn is tussen ex-ante risicomangement, risicobeheersing en het toezicht daarop. In het kader van risicomangement wordt het beleggingsbeleid driejaarlijks geanalyseerd tegen de achtergrond van verscheidene economische scenario's. Belangrijk analyse instrument hierbij is het Asset Liability Management, waarbij de ontwikkelingen in de beleggingen en de verplichtingen in hun onderlinge samenhang worden beoordeeld. De uitkomsten van een ALM-studie worden weergegeven in een nota, op basis waarvan het bestuur van het pensioenfonds vervolgens de beleidsuitgangspunten voor het premie-, indexatie- en beleggingsbeleid vaststelt.

3.5 Beleggingsplannen

Het fonds maakt onderscheid tussen een strategisch (meerjaren) beleggingsplan en een jaarlijks beleggingsplan. Beide plannen worden ter advisering voorgelegd aan de BAC, waarna het bestuur beide plannen vaststelt.

3.5.1 Strategisch beleggingsplan

Het strategische lange termijn beleggingsbeleid is gebaseerd op inzichten die voortkomen uit een geïntegreerde benadering van de verplichtingen en beleggingen van het fonds. Hiertoe wordt (minimaal) eens in de 3 jaar, in samenwerking met externe consultants, een volledige asset liability management (ALM) studie uitgevoerd. Daarnaast kunnen beperktere ALM-studies worden uitgevoerd. Op grond van deze studies wordt door het bestuur bepaald:

- a. de op termijn beoogde verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën. Het risicoprofiel van deze vermogenssamenstelling wordt geanalyseerd in het licht van alle rechten en verplichtingen van het pensioenfonds, zowel op korte als op lange termijn;
- b. de rendementsdoelstelling per beleggingscategorie, tot uitdrukking gebracht in een of meer vergelijkingsmaatstaven (benchmarks);

- c. de marges waarbinnen van het strategische plan mag worden afgeweken;
- d. en het valutabeleid.

3.5.2 Jaarlijks beleggingsplan

Het jaarlijks beleggingsplan zet uiteen op welke wijze het fonds in het desbetreffende jaar invulling zal geven aan het strategische beleggingsplan. De uitvoering hiervan is opgedragen aan de Uitvoeringsorganisatie Beleggingen (de UB) van het fonds.

3.6 Financiële sturingsmiddelen

Het bestuur van een pensioenfonds heeft een aantal sturingsmiddelen voorhanden die worden ingezet als de financiële positie van het pensioenfonds daartoe aanleiding geven.

De financiële sturingsmiddelen zijn:

- het premiebeleid;
- de hoogte van toe te kennen toeslagen;
- een verandering van het (strategische) beleggingsbeleid;
- en de vermindering van de pensioenaanspraken.

3.7 Deskundigheid

Het fonds ziet er op toe dat alle direct betrokkenen beschikken over de deskundigheid die voor een goede uitoefening van hun functie vereist is, zodat op professionele wijze een zo hoog mogelijk beleggingsrendement tegen aanvaarbare risico's tot stand komt. Van belang is dat er sprake is van een goede beheersing van de aan de beleggingen verbonden risico's en dat het beleggingsteam de beschikking heeft over instrumenten die nodig zijn om die risico's in kaart te brengen, te monitoren en waarnodig bij te sturen.

3.8 Scheiding van belangen

Ter voorkoming van de mogelijke verstrengeling van belangen en van misbruik of oneigenlijk gebruik van de bij het fonds aanwezige informatie, zijn direct betrokkenen van het fonds gehouden aan een gedragscode die door het bestuur is vastgesteld en die mede door het Nederlands Compliance Instituut (NCI) wordt bewaakt.

3.9 Rente, markt-, krediet- en operationeel risico

De beleggingsrichtlijnen zijn gericht op het beheersen van verscheidene vormen van risico's. De invoering van het nFTK introduceert additioneel renterisico vanwege de waardering van de pensioenverplichtingen op marktwaarde. Het Beleidskader Beleggingen voorziet in de beheersing hiervan. Door de meting van de tracking error van de beleggingsportefeuille wordt het marktrisico van de beleggingsportefeuille inzichtelijk gemaakt. Het stellen van limieten, creditratings en normwegingen zorgt voor een beperking van het kredietrisico. Operationele risico's worden beheerst door hoge eisen te stellen aan de externe en interne controles en aan de dienstverlening van derden.

4. Uitvoering

4.1 Prudent-person

Bij de implementatie van het strategische beleggingsplan staat de prudent-person regel centraal. Deze regel heeft de onderstaande uitgangspunten:

- Het pensioenfonds doet de beleggingen in het belang van de deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en hun pensioengerechtigde nagelaten betrekkingen;
- Met betrekking tot belegging van de activa gelden de onderstaande voorschriften:

- De activa worden zodanig belegd dat de kwaliteit, veiligheid en liquiditeit en het rendement van de portefeuille als geheel zijn gewaarborgd.
- De activa die ter dekking van de technische voorzieningen worden aangehouden, worden zoveel mogelijk op gereguleerde markten belegd op een wijze die strookt met de aard en duur van de verwachte toekomstige pensioenuitkeringen.
- De activa worden naar behoren gediversifieerd.
- Het pensioenfonds belegt alleen in derivaten voor zover deze bijdragen tot een vermindering van het beleggingsrisico of een doeltreffend portefeuillebeheer vergemakkelijken.
- Volgens de Pensioenwet (PW) moeten beleggingen in een bijdragende onderneming worden beperkt tot ten hoogste 5% van de portefeuille als geheel; ingeval een bijdragende onderneming tot een groep behoort, worden beleggingen in de ondernemingen die tot dezelfde groep als de bijdragende onderneming behoren, beperkt tot ten hoogste 10% van de portefeuille.

4.2 Beleggingsvrijheid en grenzen

Het bestuur streeft naar de opname van beleggingscategorieën die het risico/rendementsprofiel van de beleggingsportefeuille, in relatie tot de pensioentoezeggingen, verbeteren. Het fonds zal zich verzetten tegen iedere vorm van beleggingsdwang en beleggingsrestricties die afbreuk doen aan een optimaal risico/rendementsprofiel en zal, indien ermee bekend, afzien van beleggingen die juridisch strafbaar zijn en/of moreel verwerpelijk zijn.

4.3 Uitbesteding

Het beheer van het vermogen, inclusief het valuta management, wordt in principe uitgevoerd door externe vermogensbeheerders die na een grondige analyse gekozen worden. Aan de vermogensbeheerders worden schriftelijk vastgelegde instructies en richtlijnen gegeven die periodiek worden gecontroleerd en waar nodig herzien. De contracten dienen te voldoen aan de Beleidsregel Uitbesteding van DNB. Doel hiervan is een goede beheersing van de risico's die verbonden zijn aan de uitbesteding van diensten.

4.4 Kostenbeheersing

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid ziet het fonds er op toe dat de kosten in redelijke verhouding staan tot de omvang en samenstelling van het vermogen. De hoogte van de kosten wordt periodiek getoetst aan externe vergelijkingsmaatstaven om een objectieve beoordeling over de redelijkheid te krijgen.

4.5 Grondslagen waardering activa

Voor zover niet anders vermeld, worden alle beleggingen gewaardeerd op actuele waarde. Indien beschikbaar wordt de beurswaarde als actuele waarde gehanteerd.

4.6 Pensionfund Governance

Pensionfund governance gaat over zorgvuldig bestuur, intern toezicht, verantwoording, deskundigheid, openheid, medezeggenschap en communicatie. Het bestuur besteedt hier uitgebreid aandacht aan vanwege het besef dat de samenleving en met name de deelnemers recht hebben op een goed bestuur van de aan hen toevertrouwde gelden en de daaraan te ontfemen aanspraken.

4.6.1. Stembeleid

Doelstelling van het eigen stembeleid van Stichting Pensioenfonds TNO is primair de bevordering van de waardecreatie binnen algemeen aanvaarde maatschappelijk verantwoorde randvoorwaarden.

Gezien de omvang en wereldwijde spreiding van de aandelenbeleggingen en de daarmee gepaard gaande kosten is het voor Stichting Pensioenfonds TNO onmogelijk om zelf alle aandeelhoudersvergaderingen bij te wonen en zelf stemrecht uit te oefenen. Vandaar dat is besloten om te stemmen op afstand (proxy voting). Er is verder op basis van een kosten/baten afweging een beperking aangebracht in het aantal categorieën aandelenbeleggingen dat wordt gevolgd. Er wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen Nederlandse en niet-Nederlandse beursgenoteerde fondsen.

Voor wat betreft de uitoefening van haar stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen van Nederlandse beursgenoteerde fondsen maakt Stichting Pensioenfonds TNO gebruik van het netwerk van Eumedion (www.Eumedion.nl), voorheen de Stichting Corporate Governance Onderzoek Pensioenfonds (SCGOP). Deze organisatie heeft als doel het verbeteren van de Corporate Governance structuur van ondernemingen in Nederland en de rest van de Europese Unie.

Stichting Pensioenfonds TNO sluit zich in zijn corporate Governance Beleid en stemgedrag aan bij de Code Tabaksblat en de Eumedion-richtlijnen voor wat betreft de deelnemingen in beursgenoteerde Nederlandse aandelen.

In principe zal Stichting Pensioenfonds TNO een volmacht tot stemmen geven aan de betreffende Eumedion-deelnemers die de aandeelhoudersvergaderingen bezoeken van ondernemingen die voldoen aan de volgende criteria:

- ondernemingen in Nederland waarin het Pensioenfonds aandelen heeft die een waarde vertegenwoordigen van minimaal 1% van het in aandelen belegd vermogen (thans ca. €7 mln). Uitgezonderd hiervan zijn Nederlandse aandelen gehouden via participaties in beleggingsfondsen en de beleggingen van vermogensbeheerder Knight Vinke waarmee andere afspraken zijn gemaakt;
- aandelen die op de registratiedatum voor de aandeelhoudersvergadering zijn uitgeleend op grond van het securities lending programma worden om economische redenen niet teruggehaald (“ge-recalled”). Op deze aandelen wordt het stemrecht derhalve niet uitgeoefend.

De kwaliteit van de Corporate Governance van niet-Nederlandse ondernemingen die deel uitmaken van externe discretionaire mandaten zal worden beoordeeld op basis van internationaal aanvaarde richtlijnen. Deze externe vermogensbeheerders hebben daartoe de opdracht gekregen om in principe te stemmen overeenkomstig de Corporate Governance richtlijnen van de OECD (<http://www.oecd.org>).

Bij beleggingen in beleggingsfondsen, zowel in Nederland als daarbuiten, zal Stichting Pensioenfonds TNO primair het stembeleid van deze beleggingsfondsen volgen.

Stichting Pensioenfonds TNO publiceert, indien van toepassing, op kwartaalbasis de uitvoering van haar Corporate Governance Beleid op haar website en rapporteert daarover jaarlijks in het Jaarverslag. Op de website en in het Jaarverslag wordt verwezen naar het stembeleid en het stemgedrag zoals dat door de betreffende Eumedion-deelnemer of door de vermogensbeheerders van het Pensioenfonds TNO is uitgeoefend.

4.6.2 Transparantie en Verantwoord Beleggen

Eens per kwartaal wordt op de website een volledige lijst van de beursgenoteerde aandelen die direct op naam van het Pensioenfonds TNO zijn gesteld en een volledige referentielijst met betrekking tot de participatie in beleggingsfondsen opgenomen. In het jaarverslag zal hiernaar worden verwezen.

Het pensioenfonds TNO heeft een Ethische Commissie ingesteld die het Bestuur zal adviseren over de voor het verantwoord beleggen te hanteren criteria en de toetsing daarvan door het Bestuur.